

Dr. sc. Dragan BOLANČA, Pravni fakultet, Split, Mostar

## **PRAVNI TEMELJ ODGOVORNOSTI BRODARA ZA ŠTETU ZBOG SMRTI I TJELESNE OZLJEDE ČLANA POSADE BRODA U HRVATSKOM PRAVU**

U radu su analizirane zakonske odredbe hrvatskog prava o pitanju odgovornosti brodarka za smrt i tjelesne ozljede člana posade broda. Pomorski zakonik Republike Hrvatske utvrđuje tu odgovornost na temelju pretpostavljene krivnje ili objektivne odgovornosti brodarka. Time je konačno i Pomorski zakonik kao *lex specialis* usklađen s općim odredbama hrvatskog prava o odgovornosti poslodavca za povredu tjelesnog integriteta zaposlenika sadržanim u Zakonu o obveznim odnosima, Zakonu o radu i Zakonu o zaštiti na radu. Autor ocjenjuje taj kompleks zakonskih pravila *de lege lata* i *de lege ferenda*.

### **I. UVOD**

Na trgovačkom brodu vlada autonoman i vrlo složen ekološki, ergonomske i socijalni sustav na koji utječe vrlo veliki broj čimbenika.<sup>1</sup> Stoga članovi posade<sup>2</sup> pomorskih brodova kao zaposlenici zahtijevaju i imaju posebnu radnopravnu i socijalnopravnu regulativu i zaštitu.<sup>3</sup> Naime, njihov radni odnos karakteriziraju dva elementa koja su vezana za posadu broda i sam brod, a to su zaštita članova posade kao djelatnika i sigurnost plovidbe, jer poseban režim života u brodskoj zajednici mora biti usklađen s ciljevima i svrhom plovidbe.<sup>4</sup> Navedeni čimbenici uvjetuju uređivanje radnog odnosa člana posade broda kako općim i posebnim propisima radnog prava, tako i posebnim propisima pomorskog prava. Tu činjenicu uočavamo i na području

<sup>1</sup> Tako Dragoljub Arnautović: *Psihosocijalni uvjeti života i rada na dužim plovidbama*, "Pomorski zbornik", Rijeka, br. 23, 1985., str. 593.

<sup>2</sup> Članovi posade broda su osobe ukrcane radi obavljanja poslova na brodu i upisane u popis posade koje su propisanim ispitom stekle odgovarajuće zvanje i koje za obavljanje tog posla imaju odgovarajuće ovlasti (čl. 149. Pomorskog zakonika Republike Hrvatske).

<sup>3</sup> Poblize Marinko Đ. Učur: *Pomorsko radno pravo*, Rijeka, 1997., str. 25 - 36. S obzirom na posebne uvjete života i rada članova posade pomorskih brodova, te međunarodni karakter pomorstva kao djelatnosti, međunarodna organizacija rada od svog osnutka do danas pomorskim pitanjima posvećuje posebnu pozornost. Svojim brojnim konvencijama i preporukama ova je organizacija stvorila gotovo potpuni međunarodni zbornik koji se odnosi na pomorce kao posebnu kategoriju djelatnika - vidi Marina Vokić Žužul: *Konvencije Međunarodne organizacije rada o uvjetima rada na moru koje obvezuju Republiku Hrvatsku*, *Uporedno pomorsko pravo*, Zagreb, br.1 - 4, 1995., str. 237 - 245.

<sup>4</sup> Tako Ivo Grabovac - Joško Perlain: *Prava i dužnosti pomoraca*, Zagreb, 1978., str. 82.

instituta radnopravne materijalne odgovornosti člana posade broda, koji obuhvaća takvu odgovornost člana posade za štetu poslodavcu (brodaru)<sup>5</sup> ili trećoj osobi uzrokovanu u radu ili u vezi s radom odnosno odgovornost poslodavca (brodara) za štetu koju član posade pretrpi na radu ili u vezi s radom. U središtu zanimanja ovog rada bit će samo isječak tog instituta, tj. pitanje odgovornosti brodarka za povredu tjelesnog integriteta člana posade. Unatoč činjenici suvremenog razvoja tehnike s ciljem sublimacije sigurnosti plovidbe i zaštite članova posade, život i praksa nam ukazuju da nije došlo do smanjenja pomorskih nezgoda na moru, u kojima su česte tjelesne ozljede ili smrt članova posade.

## II. TEMELJ ODGOVORNOSTI BRODARA ZA POVREDU TJELESNOG INTEGRITETA ČLANA POSADE

Odgovornost brodarka pri štetnim događajima u kojima je ugrožen tjelesni integritet člana posade ne pripada općoj zakonskoj reglementaciji obveznog prava (vidi infra III), jer se in concreto primjenjuju norme Pomorskog zakonika Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 17/94., 74/94. i 43/96. - u daljnjem tekstu PZ)<sup>6</sup> kao *lex specialis*.

Prema čl. 161, st. 1. PZ "za štetu nastalu zbog tjelesne ozljede ili smrti člana posade odgovara brodarka ako ne dokaže da je šteta nastala zbog njegove krivnje". Zbog tiskarske greške navedena formulacija trebala bi glasniti: "... odgovara brodarka ako ne dokaže da šteta nije nastala zbog njegove krivnje" ili "... odgovara brodarka ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje".<sup>7</sup> U oba je slučaja rezultat identičan, jer brodarka mora dokazati da nije kriv za smrt ili tjelesnu ozljedu člana posade, pa čl. 161, st. 1. PZ upućuje na odgovornost prema osnovi pretpostavljene krivnje. Ističemo da tu štetu u smislu odgovornosti brodarka ne determinira ni radno vrijeme, ni mjesto na kojem je došlo do štetnog događaja, nego funkcionalna povezanost obavljanja poslova. Stoga šteta ne mora nastati "na radu" ili "u vezi s radom", jer članu posade brod nije samo radno mjesto, već i prostor na kojemu stalno boravi. Nadalje, kao preduvjet ne mora biti ispunjena ni činjenica da se štetni događaj zbija na brodu, jer će brodarka kao poslodavac odgovarati za štetu članu posade i onda kada je šteta nastala izvan broda, pod uvjetom da je član posade napustio brod s odobrenjem zapovjednika u okviru obveza iz ugovora o radu, a radi izvršenja zadatka u vezi s brodom i putovanjem.<sup>8</sup>

<sup>5</sup> Brodarka je fizička ili pravna osoba koja je kao posjednik broda nositelj plovidbenog pothvata, s tim što se pretpostavlja da je brodarka osoba koja je u upisnik brodova upisana kao vlasnik broda dok se ne dokaže protivno (čl. 5, toč. 26 Pomorskog zakonika Republike Hrvatske).

<sup>6</sup> PZ je stupio na snagu 22. ožujka 1994. godine, a derogirao je Zakon o pomorskoj i unutarnjoj plovidbi Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 53/91 - u daljnjem tekstu Plovidbeni zakon) samo u dijelu koji se odnosi na pomorsku plovidbu (čl. 1053, st. 1, toč. 3).

<sup>7</sup> Tako Ivo Grabovac: *Pomorski zakonik - značajni zakonodavni pothvat uz poneku zamjerku i dvojbu*, "Uporedno pomorsko pravo", Zagreb, br. 1 - 4, 1994., str. 142; Gordana Gasparini: *Odgovornost brodarka za štetu zbog tjelesne ozljede i smrti člana posade broda*, Zbirka referata sa savjetovanja o Pomorskom zakoniku Republike Hrvatske, Rijeka, 1994., str. 4.

<sup>8</sup> Branimir Lukšić: *Odgovornost brodarka za smrt i tjelesne ozljede člana posade broda*, "Privreda i pravo", Zagreb, 1985., br. 5 - 6, str. 287 - 288; Dragan Bolanča: *Odgovornost brodarka za smrt i tjelesne ozljede pomoraca*, "Informator", Zagreb, br. 4212 - 4213, str. 7.

Prema odredbi čl. 161., st. 2. PZ "za štetu iz stavka 1. ovoga članka nastalu od opasne stvari ili opasne djelatnosti brodar odgovara prema općim propisima o odgovornosti za štetu od opasne stvari ili djelatnosti". Taj nas pomorski propis upućuje na primjenu Zakona o obveznim odnosima Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 53/91., 73/91. i 3/94. - u daljem tekstu ZOO, vidi infra III 1 b), pa je brodar objektivno odgovoran za tjelesnu ozljedu ili smrt člana posade broda izazvanu opasnom stvari (npr. brodskom dizalicom, zračnom bušilicom na brodu) ili opasnom djelatnosti (npr. radom u strojarnici). U čemu je *raison d'être* čl. 161., st. 2. PZ kada se do istog zaključka dolazi i supsidijarnom primjenom ZOO? Ratio te odredbe jest u tome što iz nje izravno proizlazi da brod kao cjelina sam po sebi nije opasna stvar, ali da u određenim okolnostima to može biti.<sup>9</sup>

Čl. 161., st. 3. donosi veliku novinu koja proizlazi baš iz osebjnosti obavljanja pomorske djelatnosti. Naime, "za štetu iz st. 1. koju član posade pretrpi na radu ili u vezi s radom na brodu zbog nepostojanja uvjeta za siguran rad, brodar odgovara ako ne dokaže da je član posade broda štetu uzrokovao namjerno ili krajnjom nepažnjom". Riječ je o strogoj kauzalnoj odgovornosti brodara koji uvijek odgovara, osim ako se ne oslobodi odgovornosti dokazivanjem kvalificirane krivnje (namjere ili krajnje nepažnje) člana posade kao oštećenika. Razlog tako stroge odgovornosti jest činjenica da je brodar obavezan osigurati uvjete za siguran rad. On snosi rizik za izostanak tih uvjeta i onda kad su oni posljedica više sile ili radnje treće osobe, kao i obične nepažnje oštećenika.<sup>10</sup> Međutim, ta se pooštrena odgovornost brodara (s obzirom na čl. 161., st. 1. i st. 2.) može primijeniti samo ako se ispune neki preduvjeti. Prvo, ozljeda člana posade mora nastati "na radu" ili "u vezi s radom". Je li pomorac in concreto pretrpio štetu na radu ili u vezi s radom, predstavlja *quaestionem facti* (vidi infra III). To zavisi od ugovora o radu tj. od vrste službe koju pomorac obavlja na brodu,<sup>11</sup> ali i od obveza utvrđenih nekim drugim zakonom, međunarodnim ugovorom (koji je sklopljen i potvrđen u skladu s Ustavom i objavljen), drugim propisom, kolektivnim ugovorom i pravilnikom u vezi s radnim odnosom (čl. 5., st. 1. ZOR). Drugo, obvezno je da ta šteta nastane "na brodu". Konačno, treći i najvažniji uvjet jest da je šteta rezultat "nepostojanja uvjeta za siguran rad" (npr. neosposobljenost broda za plovidbu, nepravilno učvršćen teret i sl.).<sup>12</sup>

PZ sadrži potpuno divergentna rješenja u usporedbi s derogiranim Plovidbenim zakonom<sup>13</sup> koji je načelo pretpostavljene krivnje brodara navodio samo u iznimnim

<sup>9</sup> U vezi s tim vidjeti Branko Jakaša: *Nekoliko napomena uz Pomorski zakonik*, "Usporedno pomorsko pravo", Zagreb, br. 1 - 4, 1994., str. 64.

<sup>10</sup> Tako Gasparini, o.c., str. 4. Inače, Jakaša (o.c. str. 65.) smatra da navedeni stavak nije ni trebalo navoditi kao suvišan s obzirom na čl. 161., st. 2.

<sup>11</sup> Pomorac može obavljati poslove u službi palube, službi stroja, službi veze i općoj službi - podrobnije Ilija Čolović: *Posada brodska*, "Pomorska enciklopedija", sv. 6., Zagreb, 1983., str. 382 - 383.

<sup>12</sup> Dragan Bolanča: *Odgovornost brodara za smrt i tjelesne ozljede člana posade broda u hrvatskom pravu*, "Pravni vjesnik", Osijek, br. 1 - 4, 1993., str. 20.

<sup>13</sup> Plovidbeni je zakon u čl. 127., st. 1 i st. 2. izričito propisivao da za štetu nastalu zbog tjelesne ozljede ili smrti pomorca odgovara brodar ako je šteta nastala njegovom krivnjom ili krivnjom osoba za koje brodar odgovara (načelo dokazane krivnje), ali se krivnja brodara pretpostavlja (dok se ne dokaže suprotno) ako su smrt ili tjelesna ozljeda nastupili neposredno ili posredno zbog brodoloma, sudara, nasukavanja, eksplozije, požara ili kvarova na brodu (načelo pretpostavljene krivnje) - o tome vidi Vladislav Brajković i dr.: *Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi*, Zagreb, 1981., str. 59 - 60.

slučajevima, što je izazivalo opravdane kritike u pravnoj teoriji.<sup>14</sup> Spomenimo da je u Prijedlogu Pomorskog zakonika iz 1993. objektivna odgovornost poslodavca prihvaćena kao opće načelo (čl. 161., st. 1.),<sup>15</sup> dok su identična rješenja iz čl. 127., st. 1. i st. 2. Plovidbenog zakona bila predviđena za štetu koju pretrpi "član posade broda koji nije zaposlen kod brodara" (čl. 161., st. 1. i st. 2.).<sup>16</sup> Smatramo da je to zakonsko rješenje bilo jasnije i pragmatičnije od konačnog teksta PZ, ali i pozitivna rješenja čine nesumnjiv napredak u usporedbi s bivšim Plovidbenim zakonom.

Prima facie vidljiva je razlika između sadašnjega i prijašnjeg teksta i u tome što PZ ispušta dio formulacije "krivnjom osoba za koje brodar odgovara", pa se u teoriji to ispuštanje tumači kao nedostatak i korak natrag, jer time brodar ne odgovara za povredu tjelesnog integriteta jednog člana posade uzrokovanu od strane drugog člana posade.<sup>17</sup> Ovakvo tumačenje nije ispravno, jer bez obzira na to što PZ izričito nije propisao da brodar odgovara za smrt i tjelesne ozljede člana posade i u slučaju krivnje svojih djelatnika, ta odgovornost postoji. Ona proizlazi iz supsidijarne primjene čl. 100 Zakona o radu Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 38/95. i 54/95. - u daljnjem tekstu ZOR),<sup>18</sup> i čl. 170. ZOO, u kojima se član posade oštećenik smatra trećom osobom (vidi infra IV).

Dakle, analizom materijalnih propisa iz čl. 161., st. 1., st. 2. i st. 3. PZ nesumnjivo proizlazi da je opći pravni temelj odgovornosti za štetu zbog smrti ili tjelesne ozljede člana posade broda - pretpostavljena krivnja brodara, dok je u dva posebna slučaja predviđena njegova objektivna odgovornost.

Zamislimo hipotetski situaciju da ne postoje naprijed navedene specijalne odredbe čl. 161. PZ. Normalno, odmah se postavlja pitanje kakav bi onda bio pravni položaj člana posade kao oštećenika? U pravcu odgovora nuždan je osvrt na opću zakonsku regulativu u istoj materiji u odnosu poslodavac - zaposlenik.

<sup>14</sup> Vidi Bartul Terzić: *Osiguranje odgovornosti brodara prema Zakonu o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi s osvrtnom na prava oštećenih zbog tjelesne ozljede ili smrti člana posade*, "Osiguranje i privreda", Zagreb, br. 11 - 12, 1981., str. 69; Igor Krković: *Odgovornost brodara za smrt i tjelesne ozljede člana posade broda u jugoslavenskom pravu*, "Uporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja", Zagreb, br. 1 - 4, 1986., str. 209; Ivo Grabovac: *Pomorsko pravo*, Zagreb, 1993., str. 42; Lukšić, o. c., str. 292.

<sup>15</sup> "Za štetu nastalu zbog tjelesne ozljede ili smrti člana posade broda odgovara brodar prema općim propisima o odgovornosti poslodavatelja prema radnicima koje zapošljava".

<sup>16</sup> Tim zanimljivim zakonskim prijedlogom mislilo se na ugovor o zakupu broda, prema kojemu zakupodavatelj kao osoba koja iskorištava brod predaje zakupoprimaltelju na potpunu upravu i iskorištavanje brod zajedno sa zapovjednikom i posadom (zakupodavatelj i dalje ostaje njihov poslodavac), a zakupoprimaltelj preuzimanjem i uporabom broda stječe svojstvo brodara (posada izvršava njegove naloge, ali nije zaposlena kod njega). Stoga je pomorac koji nije zaposlen kod brodara imao mogućnost dvostrukog utuživanja, i to svog poslodavca (zakupodavatelja) na temelju objektivne odgovornosti prema ZZR, ili brodara (zakupoprimaltelja) na temelju subjektivne odgovornosti prema posebnim pomorskopравnim propisima - opširnije Dragan Bolanča: *Nekoliko pogleda na materijalnu odgovornost pomoraca de lege lata i de lege ferenda*, "Privreda i pravo", Zagreb, br. 5 - 6, 1993., str. 399 - 400.

<sup>17</sup> Jakaša, o. c., str. 82.

<sup>18</sup> ZOR je stupio na snagu 16. lipnja 1995. godine, ali se primjenjuje od 1. siječnja 1996. godine. Na dan početka njegovog važenja prestali su važiti Zakon o osnovnim pravima iz radnog odnosa Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 34/91, 26/93 i 29/94 - u daljem tekstu ZOPRO) i Zakon o radnim odnosima Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 25/92, 26/93 i 29/94 - u daljnjem tekstu ZRO).



### III. ODGOVORNOST POSLODAVCA ZA ŠTETU KOJU ZAPOSLENIK PRETRPI NA RADU ILI U VEZI S RADOM

#### 1. ZOR kao lex generalis

Prema odredbi čl. 102., st. 1. ZOR ako zaposlenik pretrpi štetu na radu ili u vezi s radom poslodavac je dužan zaposleniku naknaditi štetu po općim propisima obveznoga prava. Ista se pravila primjenjuju i na štetu koju je poslodavac uzrokovao zaposleniku povredom njegovih prava iz radnog odnosa (čl. 102., st. 2. ZOR).<sup>19</sup>

Opći radni propis izravno upućuje na primjenu općih načela o odgovornosti reguliranih u ZOO, pa će se u slučaju štete nastale zaposleniku na radu ili u vezi s radom primjenjivati opća pravila, jasno, ako drugim zakonom kao posebnim zakonom ta odgovornost nije drukčije uređena.

Odgovornost poslodavca može se zasnivati na kriteriju krivnje (čl. 154., st. 1. u vezi sa čl. 158. ZOO) ili na kriteriju objektivne odgovornosti (čl. 154., st. 2. i st. 3. u vezi sa čl. 173. i čl. 174. ZOO).

a) Odgovornost poslodavca prema kriteriju krivnje - kada poslodavac odgovara prema ovom kriteriju, on odgovara prema pretpostavljenoj ili presumiranoj krivnji (čl. 154., st. 1. ZOO).<sup>20</sup> Pretpostavlja se najblaži oblik krivnje - obična nepažnja. Na poslodavcu je teret dokaza da je šteta nastala bez njegove krivnje. Više stupnjeve krivnje - krajnju nepažnju ili namjeru - zaposlenik mora dokazati poslodavcu, tj. tada je teret dokaza na zaposleniku.<sup>21</sup> Subjektivno načelo koristi se kada se utvrđuje odgovornost poslodavca (brodara) za nastalu štetu članu posade zbog nezakonitog ponašanja poslodavca. Stoga ako brodari povrijedi prava člana posade iz radnog odnosa donošenjem nezakonitih odluka (npr. nezakonit prestanak ugovora o radu,<sup>22</sup> nezakonita suspenzija<sup>23</sup>, nezakonit raspored na druge poslove, onemogućavanje korištenja godišnjeg odmora), onda će za štetu odgovarati po načelu pretpostavljene krivnje, jer je u pitanju šteta iz ugovornog (u ovim slučajevima radnog) odnosa.

b) Odgovornost poslodavca prema objektivnom kriteriju - objektivna odgovornost predviđena je za štetu od stvari ili djelatnosti od kojih potječe povećana opasnost

<sup>19</sup> Vidi čl. 73, st. 1. ZOPRO koji nije sadržavao odredbu iz čl. 102, st. 2. ZOR.

<sup>20</sup> "Tko drugome uzrokuje štetu, dužan je naknaditi je ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje" (čl. 154, st. 1. ZOO).

<sup>21</sup> "Krivnja postoji kada je štetnik uzrokovao štetu namjerno ili nepažnjom" (čl. 158. ZOO). O tome detaljnije Ivica Crnić: Naknada štete (Odgovornost za štetu i popravljivanje štete), Zagreb, 1995, str. 120.

<sup>22</sup> Nezakonit prestanak radnog odnosa supsumira i disciplinsku mjeru prestanka radnog odnosa, jer postupci ostvarivanja i zaštite prava zaposlenika započeti prije početka primjene ZOR, dovršit će se po odredbama zakona koji važe do dana početka primjene ZOR (čl. 240, st. 1. ZOR). Dakle, u sudskoj se praksi još uvijek mogu primjenjivati odredbe ZOPRO o disciplinskoj odgovornosti radnika - vidi Dragan Bolanča: Disciplinska odgovornost pomoraca (Odgovornost za obavljanje radnih obveza), "Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu", br. 1 - 2, 1992., str. 223 - 249.

<sup>23</sup> O tome detaljnije Dragan Bolanča: Posebnosti suspenzije pomoraca u hrvatskom radnom i pomorskom pravu, "Pravo u gospodarstvu", Zagreb, br. 11 - 12, 1995., str. 825 - 840.

štete za okoliš (čl. 154., st. 2. ZOO),<sup>24</sup> za tu štetu odgovaraju imalac opasne stvari<sup>25</sup> i osoba koja se bavi opasnom djelatnošću (čl. 174.). Kao slučajevi ekskulpiranja štetnika predviđeni su viša sila (ako štetnik dokaže da šteta potječe od nekog uzroka koji se nalazio izvan stvari, a čije se djelovanje nije moglo predvidjeti, ni izbjeći, ni otkloniti), te isključivo radnja oštećenog ili isključivo radnja treće osobe (ako štetnik dokaže da njihovu radnju nije mogao predvidjeti, a čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti) - čl. 177., st. 1. i 2. ZOO. Dakle, za uzrok izvan stvari kao ekskulpcijski razlog, predviđeno je objektivno shvaćanje više sile, dok se slučajevi nastanka štete isključivo radnjom oštećenika ili treće osobe tretiraju također kao viša sila, ali u subjektivnom smislu.<sup>26</sup> Za oštećenika ili treću osobu nije bitno jesu li oni krivi za svoje radnje, već štetnik mora dokazati da on prema svojim sposobnostima njihovu štetnu radnju nije mogao predvidjeti, te njezine posljedice izbjeći ili otkloniti, iako je pri tome uporabio standardnu pažnju dobrog domaćina odnosno dobrog privrednika.<sup>27</sup> Napominjemo da pojam "treća osoba" ne obuhvaća nekog od poslodavčevih zaposlenika.<sup>28</sup>

Osnovna pretpostavka za odgovornost poslodavca za štetu iz čl. 102. ZOR jest da je zaposleniku (članu posade) šteta nastala na radu ili u vezi s radom, ali ZOR nije propisao nikakve kriterije za utvrđivanje te sintagme. Odgovor nalazimo u već ustaljenoj sudskoj praksi koja određuje u svakom pojedinom slučaju kada šteta jest, a kada nije nastala na radu ili u vezi s radom.

Smatra se da je neka šteta prouzročena "na radu" ako je nastala kao posljedica radnje ili propuštanja zaposlenika u tijeku obavljanja poslova i radnih zadataka zbog kojih je zasnovao radni odnos odnosno u obavljanju funkcija ili po posebnom nalogu u okviru poslova koje je dužan obavljati po ugovoru o radu.<sup>29</sup>

<sup>24</sup> Budući da ZOO nije odredio pojam opasne stvari i opasne djelatnosti, ostalo je sudskoj praksi i pravnoj teoriji da se pozabave tim zadatkom. Njihovim zajedničkim naporom došlo se do definicije prema kojoj se pod opasnom stvari podrazumijeva svaka stvar koja po svojoj namjeni, osobinama, položaju, mjestu i načinu upotrebe ili na drugi način predstavlja povećanu opasnost nastanka štete za okoliš, pa je zbog toga treba nadzirati povećanom pozornošću. Jedna djelatnost predstavlja povećanu opasnost kada u njezinom redovnom tijeku, već po samoj tehničkoj prirodi i načinu obavljanja, mogu biti ugroženi životi i zdravlje ljudi ili imovina, tako da to ugrožavanje iziskuje povećanu pozornost osoba koje vrše tu djelatnost, kao i osoba koja s njom dolaze u dodir - pitanje o tome Martin Vedriš - Petar Klarić: *Osnove imovinskog prava*, Zagreb, 1994., str. 435. Opširnije o primjerima iz sudske prakse kada je ocijenjeno da je šteta nastala od opasne stvari ili zbog opasne djelatnosti vidi u Ivica Crnić: *Zakon o obveznim odnosima s opsežnom sudskom praksom*, Zagreb, 1996., str. 176 - 180.

<sup>25</sup> "Imaoćem se smatra vlasnik stvari te društvena pravna osoba koja ima pravo raspolaganja odnosno kojoj je stvar dana na privremeno korištenje" (čl. 174, st. 2. ZOO).

<sup>26</sup> Tako Boris Vizner: *Komentar Zakona o obveznim (obligacijskim odnosima)*, 2. knjiga, sv. I, Zagreb, 1978., str. 794.

<sup>27</sup> Ibidem, str. 797. Vidi također Branko Jakaša: *Nekoliko pitanja temelja vanugovorne odgovornosti u Zakonu o obveznim odnosima*, "Naša zakonitost", Zagreb, br. 6, 1979., str. 69 - 70.

<sup>28</sup> "Ponašanje drugog radnika protivno pravilima tehnološke discipline nema obilježje protupravnog djelovanja treće osobe, jer je njihov rad sastavni dio radnog procesa za čiju pravilnu organizaciju odgovara poslodavac" - odluka VSRH, Rev-2164/91 od 18.12.1991. (Radni odnosi - sudska praksa, male stranice "Informatora", Zagreb, br. 4181 - 4182, str. 10).

<sup>29</sup> O tome vidi Marijan Ruždjak: *Odgovornost za štetu nastalu na radu ili u svezi s radom*, Zbornik radova, Opatija, 1995., str. 129, Zlatko Crnić: *Komentar Zakona o radnim odnosima radnika u udruženom radu*, Zagreb, 1986., str. 433.

Šteta je nastala "u vezi s radom" kada je zaposlenik obavljao neke aktivnosti koje prelaze okvir poslova i zadataka iz ugovora o radu, pa čak izvan propisanoga radnog vremena i izvan njegovoga radnog mjesta, ali su te aktivnosti vezane za poslove zbog kojih je zaposlenik zasnovao radni odnos.<sup>30</sup>

Kao što je već navedeno, u slučajevima povrede tjelesnog integriteta zaposlenika na radu ili u vezi s radom, odgovornost poslodavca se prosuđuje prema općim propisima obveznog prava jedino ako nekim drugim zakonom, kao posebnim zakonom, ta odgovornost nije drukčije regulirana (*lex specialis derogat legi generali*).

U sklopu cjelokupne reforme hrvatskoga radnog zakonodavstva donesen je i novi Zakon o zaštiti na radu Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 59/96 - u daljnjem tekstu ZZR)<sup>31</sup> koji predstavlja *lex specialis* radnog prava.

Kakva rješenja sadrži taj zakon u spomenutoj materiji?

## 2. ZZR kao *lex specialis*

Svrha ZZR je sprječavanje ozljeda na radu, profesionalnih bolesti, drugih bolesti u vezi s radom te zaštita radnog okoliša (čl. 1., st. 1.). Zaštita na radu je sastavni dio organizacije rada i izvođenja radnog procesa, a ostvaruje se obavljanjem poslova zaštite na radu i primjenom propisanih, ugovorenih, kao i priznatih pravila zaštite na radu, te naređenih mjera i uputa poslodavca (čl. 8.). Pritom se koriste osnovna pravila zaštite na radu (pravila kojima se uklanja ili smanjuje opasnost na sredstvima rada) - čl. 9., st. 1 i posebna pravila zaštite na radu (pravila koja se odnose na zaposlenike i na način obavljanja radnog postupka) - čl. 10., st. 1. Za organiziranje i provedbu zaštite na radu odgovoran je uvijek poslodavac (čl. 13., st. 1.), jer on mora biti osposobljen iz područja zaštite na radu (čl. 26.), te ne smije dopustiti samostalno obavljanje poslova zaposlenicima koji prethodno nisu osposobljeni u smislu zaštite na radu (čl. 27, st. 1.).

Za nas je najzanimljivija odredba čl. 15. ZZR kojom je predviđeno da poslodavac odgovara zaposleniku za štetu uzrokovanu ozljedom na radu, profesionalnom bolešću ili bolešću u svezi s radom po načelu objektivne odgovornosti (uzročnosti), a prema općim propisima obveznog prava.<sup>32</sup> Dakle, i ZOR kao opći zakon i ZZR kao posebni zakon, upućuju na identično pravno vrelo - ZOO,<sup>33</sup> pa će poslodavac biti objektivno odgovoran za štetu nastalu zaposleniku ozljedom na radu, profesionalnom bolešću ili

<sup>30</sup> Ruždjak, o. c., str. 129; Z. Crnić, o. c., str. 433.

<sup>31</sup> Zakon o zaštiti na radu stupio je na snagu 25. srpnja 1996. godine, a primjenjuje se od 1. siječnja 1997. godine. Na dan njegovog stupanja na snagu prestao je važiti istoimeni Zakon o zaštiti na radu ("Narodne novine", br. 19/83, 17/86, 46/92, 26/93 i 29/94).

<sup>32</sup> Poblje o tome Branko Brkić - Ivan Kuran - Nikola Muslim - Zdravko Schaub: *Zakon o zaštiti na radu*, Zagreb, 1996., str. 60-61.

<sup>33</sup> Novim zakonskim rješenjem bitno je promijenjena situacija u odnosu na bivši ZZR iz 1983. koji je odredbom čl. 6 odstupao od općih propisa ZOO, jer je poslodavac objektivno odgovarao za štetu radniku zbog povrede, profesionalnog ili drugog oboljenja, ali nije bio dužan nadoknaditi štetu ako bi dokazao da je ona posljedica više sile, radnje i djelovanja treće osobe i krivnje radnika - poblje o tome Dragan Bolanča : *Radnopravna materijalna odgovornost pomoraca*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, br. 1 - 2, 1991., str. 219.

bolešću u svezi s radom, a ekskulpirati se može samo zbog taksativno navedenih razloga iz čl. 177. ZOO (vidi supra II 1 b). Napominjemo da će brodar kao poslodavac de lege lata objektivno odgovarati samo kada je do smanjenja ili prestanka radne sposobnosti člana posade došlo nastupom profesionalne ili druge bolesti u vezi s radom, ali ne i onda kada je uzrok štete tjelesna ozljeda ili smrt člana posade (vidi supra I).

Ipsa facto, u naprijed navedenoj hipotetskoj situaciji (kada ne bi egzistirale odredbe čl. 161., st. 1. - 3. PZ) primjenom čl. 102., st. 1. ZOR, čl. 15. ZZR i čl. 173., 174. i 177. ZOO, brodar bi kao poslodavac uvijek odgovarao na temelju relativne objektivne odgovornosti za smrt ili tjelesnu ozljedu člana posade.

#### **IV. POSEBNO O ODGOVORNOSTI BRODARA ZA POVREDU TJELESNOG INTEGRITETA JEDNOG ČLANA POSADE NANESENU OD STRANE DRUGOG ČLANA POSADE**

##### **1. Opći propisi**

Ukoliko jedan član posade uzrokuje povredu tjelesnog integriteta drugog člana posade postavlja se pitanje odgovara li brodar i za ovu vrstu štete. PZ o tome ništa izričito ne govori, za razliku od Plovidbenog zakona (vidi supra I). Takva odgovornost samo je osebujan oblik odgovornosti zaposlenika za štetu koju uzrokuje na radu ili u vezi s radom.<sup>34</sup> Naime, ako je član posade kao zaposlenik na radu ili u vezi s radom namjerno ili zbog krajnje nepažnje uzrokovao štetu trećoj osobi, a štetu je naknadio poslodavac, onda je taj član posade dužan nadoknaditi iznos isplaćene štete trećoj osobi (čl. 100. ZOR).<sup>35</sup> U pitanju je svojstvena odgovornost za drugoga, gdje se pojavljuju oštećenik (treća osoba), faktični štetnik (član posade kao zaposlenik) i presumptivni štetnik (poslodavac). Poslodavac odgovara za štetu koju je stvarno prouzrokovao član posade, jer u vrijeme prouzrokovanja štete između njih postoji pravnorelevantni odnos kao bitna pretpostavka ove građanskopravne odgovornosti - ugovor o radu.<sup>36</sup>

Da bi poslodavac imao pravo regresa od člana posade, potrebno je da se ispune kumulativno dvije pretpostavke, i to prva - da je član posade uzrokovao štetu trećoj osobi namjerno ili krajnjom nepažnjom na radu ili u vezi s radom (ako je šteta nastala običnom nepažnjom ili nije nastala na radu ili u vezi s radom, poslodavac nema pravo regresa), te druga - da je trećoj osobi isplaćena šteta od strane poslodavca umjesto člana posade kao štetnika. Odredba čl. 100. ZOR utvrđuje samo pravo regresa poslodavca prema zaposleniku, ali ne propisuje i odgovornost poslodavca prema trećoj osobi. Odgovor treba potražiti u relevantnim odredbama ZOO.

<sup>34</sup> Prema odredbi čl. 98, st. 1. ZOR "zaposlenik koji na radu ili u svezi s radom namjerno ili zbog krajnje nepažnje uzrokuje štetu poslodavcu, dužan je štetu naknaditi".

<sup>35</sup> Identičnu odredbu sadržavao je i čl. 74. ZOPRO.

<sup>36</sup> Tako Boris Vizner: *Pravno relevantan odnos između faktičnog i presumptivnog štetnika kao specifična pretpostavka građanskopravne odgovornosti za drugoga*, "Naša zakonitost", Zagreb, br. 9, 1976., str. 84 - 85.



## 2. ZOO kao supsidijarni izvor

Prema čl. 170., st. 1. ZOO-a za štetu koju radnik u radu ili u vezi s radom uzrokuje trećoj osobi odgovara poduzeće u kojem je radnik radio u trenutku uzrokovanja štete, osim ako dokaže da je radnik u danim okolnostima postupao onako kako je trebalo. Stavkom 2. istog članka oštećenik ima pravo zahtijevati naknadu štete i neposredno od radnika ako je štetu uzrokovao namjerno, dok stavak 3. predviđa da se odredbom stavka 1. ovog članka ne dira u pravila o odgovornosti za štetu koja potječe od opasne stvari ili opasne djelatnosti. Identična pravna situacija predviđena je i ako je poslodavac neka druga pravna osoba (npr. trgovačko društvo) ili osoba koja samostalno obavlja djelatnost osobnim radom (npr. brodar - fizička osoba).

Odgovornost poslodavca iz čl. 170., st. 1. ZOO-a utvrđena je na načelu pretpostavljene krivnje.<sup>37</sup> Odgovornost poslodavca prema trećim osobama zavisna je od postojanja krivnje člana posade kao njegova zaposlenika. Ako poslodavac dokaže da je član posade "u danim okolnostima postupao onako kako je trebalo", onda je ekskulpirao od odgovornosti prema trećim oštećenim osobama i sebe i člana posade. U suprotnom slučaju, postojanje krivnje člana posade kao štetnika ujedno ima značenje i postojanja odgovornosti poslodavca, te dužnost naknađivanja štete.

Postupanje člana posade "onako kako je trebalo" samo po sebi upućuje na određeno standardno postupanje, koje usprkos svoje sadržajne zavisnosti od "danih okolnosti" konkretnog slučaja, u svojoj biti, ipak ostaje isto, posebno što se trebaju uzimati u obzir i pravila koja važe za obavljanje poslova dotične vrste.<sup>38</sup>

Oštećenik može ostvarivati naknadu pretrpljene štete i neposredno od člana posade, ali samo kada je ovaj štetu prouzročio namjerno. Dakle, kada je šteta posljedica obične ili krajnje nepažnje člana posade, treća oštećena osoba ne može svoj zahtjev za naknadu štete usmjeriti prema članu posade. Međutim, poslodavac odgovara trećoj osobi i za štetu koju član posade učini trećoj osobi običnom nepažnjom, ali se za tu štetu neće moći regresirati (time je potvrđeno osnovno načelo iz čl. 98., st. 1. ZOR).<sup>39</sup>

U slučaju da je štetu član posade učinio namjerno, a zahtjev za naknadu štete je usmjeren prema njemu i poslodavcu, onda će član posade za štetu odgovarati prema načelu dokazane krivnje, dok će se odgovornost poslodavca prosuđivati prema pravilima pretpostavljene krivnje.

## 3. Tumačenje zakonskog pojma "treća osoba"

Niti ZOR, niti ZOO ne određuju tko se smatra trećom osobom. Iz bogate sudske prakse<sup>40</sup> vidljivo je da se s obzirom na sadržaj odredbe čl. 170., st. 1. ZOO, trećom

<sup>37</sup> Boris Vizner: *Komentar Zakona o obveznim (obligacijskih) odnosima*, 1. knjiga, sv. II, Zagreb, 1978., str. 722, Ivica Crnić: *Zakon o radu*, Zagreb, 1995., str. 79.

<sup>38</sup> Vizner, o.c., str. 724.

<sup>39</sup> Vidi Marijan Ruždjak - Peter Šribar - Marija Zuber: *Zakon radu s komentarom*, Zagreb, 1995., str. 99.

<sup>40</sup> Vidi primjere iz sudske prakse navedene ibidem, str. 99. "...trećom osobom smatra se svaki radnik iste organizacije, osim oštetioca..." - rješenje VSRH, Rev 2273/1991. od 13. 09. 1992. (Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Zagreb, 1994., str. 168).

osobom može smatrati svaka fizička ili pravna osoba koja nije identična s poslodavcem kod kojeg je na radu član posade - štetnik, te koja nije identična sa samim štetnikom. Stoga, treća osoba može biti i drugi zaposlenik istog poslodavca (in concreto, to znači i član posade kao oštećenik).

#### V. SUDSKA ZAŠTITA (ČLANAK 161., ST. 4. PZ)

Članak 161., st. 4. PZ važan je po tome što sadrži novo procesno pravilo po kojem "za suđenje u međusobnim sporovima između člana posade broda i broдача, kao i u međusobnim sporovima između zapovjednika broda i broдача, stvarno su nadležni trgovački sudovi nadležni za pomorske sporove". Ova postupovna odredba specijalnog zakona unijela je zabunu u već ustaljenu sudsku praksu, a bitno odskače i od rješenja Zakona o sudovima Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 3/94 - u daljnjem tekstu ZOS).

Sporovi koji se odnose na ostvarivanje prava na naknadu štete koju zaposlenik pretrpi na radu ili u vezi s radom (čl. 102. ZOR) klasični su radni sporovi koje u načelu sude sudovi nadležni za radne sporove (čl. 127. ZOR), a to su općinski sudovi (čl. 16., st. 1., toč. 2h ZOS).<sup>41</sup> Međutim, u istim sporovima gdje je član posade oštećenik, radi se o pomorskim sporovima, pa takav spor koji se odnosi na brod i plovidbu morem, ili se na njega primjenjuje plovidbeno pravo, spada u djelokrug trgovačkih sudova (čl. 19., st. 1., toč. b ZOS). Ovakva je dioba jasna i logična. Općinski sudovi, premda u načelu nadležni za suđenje u radnim sporovima, ne trebaju presuđivati u materiji radnih odnosa članova posade broda, koju karakteriziraju specifičnosti pomorskog prava (npr. smrt ili tjelesna ozljeda člana posade), ali mogu suditi u klasičnoj radnoj tematici u vezi tih istih djelatnika. (npr. spor oko prava na korištenje godišnjeg odmora).<sup>42</sup>

Sintagma "u međusobnim sporovima" iz čl. 161., st. 4. PZ u sudskoj se praksi tumači na način da svi sporovi (radni i pomorski) između broдача i članova posade spadaju u djelokrug rada trgovačkih sudova.<sup>43</sup> To je dovelo do apsurdnog rješenja da trgovački sudovi kao specijalizirani sudovi odlučuju o pravima članova posade u sporovima koji nemaju izravne veze s brodom i u kojima se ne primjenjuju pomorski propisi, već radna pravila, inače potpuno nespojiva s prirodom trgovačkih sudova.<sup>44</sup>

<sup>41</sup> Detaljnije Marijan Ruždjak: *Sudski postupci prema Zakonu o radu, nadležnost i sastav suda*, "Godišnjak 3 - aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse", Zagreb, 1996., str. 161.

<sup>42</sup> Tako Gordan Stanković: *Neka pitanja stvarne nadležnosti sudova u pomorskim stvarima*, "Pomorski zbornik", Rijeka, knjiga 34, 1996., str. 220. Dragan Bolanča: *Radnopravna materijalna odgovornost pomoraca u novome hrvatskom zakonodavstvu*, "Pravo u gospodarstvu", Zagreb, br.2, 1997., str. 224 - 225. "Za suđenje u sporovima između članova posade i broдача stvarno su nadležni trgovački sudovi" - rješenje Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, II Pž-717/94 od 21. 06. 1994. (Praxis iuridica mercatoria, Zagreb, br. 2, 1994., str. 113). "Za suđenje u sporu člana posade broda i broдача za naknadu štete koju je tužitelj pretrpio kao član posade broda nadležan je trgovački sud" - rješenje VSRH, Gr 295/1993. od 19.05.1994. (Izbor odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, br. 2, 1995., str. 134).

<sup>43</sup> Ovo mišljenje zastupa Gasparini, o.c., str. 4.

<sup>44</sup> Osim toga, između broдача i člana posade može nastati i međusobni spor u vezi s posjedom ili vlasništvom neke nekretnine, korištenja stana..., a to bi značilo da trgovački sud mora primijeniti relevantne odredbe Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Zakona o zemljišnim knjigama, Zakona o najmu stanova...

Jasno je da ovih problema ne bi bilo da ne postoji postupovna odredba čl. 161, st. 4 PZ, jer je ZOS kao *lex generalis* u ovoj materiji, praktično i logično riješio podjelu stvarne nadležnosti između općinskih i trgovačkih sudova.

## VI. ZAKLJUČAK

Zakonska rješenja o odgovornosti broдача (poslodavca) za smrt i tjelesne ozljede člana posade broда nesumnjivo su in favorem te vrste djelatnika. Naime, PZ je, za razliku od Plovidbenog zakona, tu odgovornost uredio sukladno općusvojenim pravilima o osnovi odgovornosti za uzrokovanu štetu.<sup>45</sup> Pritom PZ razlikuje tri osnova odgovornosti:

1. odgovornost po osnovi pretpostavljene krivnje (čl. 161., st. 1.);
2. kauzalna odgovornost za štetu od opasne stvari ili opasne djelatnosti (čl. 161., st. 2.);
3. drugi slučaj kauzalne odgovornosti "zbog nepostojanja uvjeta za siguran rad" (čl. 161., st. 3.).

U našem pravu osnovno načelo odgovornosti sadržano je u čl. 154, st. 1. ZOO. Dakle, područje primjene subjektivne odgovornosti, i to one kod koje se krivnja štetnika pretpostavlja (*presumira*), u našem je pravu određeno generalnom klauzulom, pa vrijedi kao osnovno načelo odštetnog prava za sve štete (ugovorne i izvanugovorne), osim za one za koje vrijede pravila objektivne odgovornosti.<sup>46</sup> S obzirom da to vrijedi i za slučaj izvanugovorne odgovornosti broдача za povredu tjelesnog integriteta člana posade, smatramo da je odredba stavka 1. članka 161. PZ nepotrebna. I odredba stavka 2. istog članka je suvišna, jer se do istog zaključka (objektivna odgovornost broдача) dolazi supsidijarnom primjenom čl. 177. ZOO. Što se tiče stavka 3. članka 161. PZ, tom se odredbom uvodi stroga kauzalna odgovornost broдача ukoliko propusti dužnost osiguravanja uvjeta za siguran rad svojim zaposlenicima. Međutim, ta bi dužnost mogla biti nametnuta broдарu kao poslodavcu i na temelju relevantnih odredaba ZZR, koji također propisuje objektivnu odgovornost u slučaju zaposlenikove povrede na radu. *Differentia specifica* između PZ i ZZR jest u različitim egzoneracijskim razlozima štetnika predviđenih tim zakonima.

To je i osnovno pitanje u slučaju kada ne bi postojale materijalnopravne odredbe čl. 161. st. 1. - 3. PZ kao posebnog zakona. Bi li član posade broда kao oštećenik u parnici zbog povrede svog tjelesnog integriteta imao adekvatnu pravnu zaštitu na temelju općih i posebnih radnih i građanskih propisa? Prethodno autorovo tumačenje govori za pozitivan odgovor. Primjenom odredaba čl. 102., st. 1. ZOR, čl. 15. ZZR i čl. 173., 174. i 177. ZOO, odgovornost broдача za smrt ili tjelesnu ozljedu člana

<sup>45</sup> Tako Gasparini, o. c., str. 2.

<sup>46</sup> Tako Branko Jakaša: *Nekoliko pitanja temelja izvanugovorne odgovornosti u Zakonu o obveznim odnosima*, "Naša zakonitost", Zagreb, br. 6, 1979.; str. 60; Martin Vedriš - Petar Klarić: *Osnove imovinskog prava*, Zagreb, 1994., str. 431; Zlatan Stipković: *Protupravnost kao pretpostavka odgovornosti za štetu*, Zagreb, 1991., str. 52; Petar Klarić: *Odštetno pravo (poredbenopravna studija aktualnih pojmova i instituta)*, Zagreb, 1991., str. 74.

posade bila bi utvrđena na načelu objektivne odgovornosti uz mogućnost uporabe tri ekskulpacijska razloga (viša sila, radnja oštećenika ili radnja treće osobe kao viša sila u subjektivnom smislu). Nota bene, takva je odgovornost bila predviđena Prijedlogom Pomorskog zakonika iz 1993.<sup>47</sup> Takva objektivna odgovornost relativne prirode bila bi primjenjiva u svim slučajevima povrede tjelesnog integriteta člana posade, bez obzira je li u pitanju opasna stvar ili opasna djelatnost. Naime, iz odredbe čl. 15. ZZR kao *lex specialis* moguće je zaključiti da se načelo subjektivne odgovornosti u vidu pretpostavljene krivnje ne može primjenjivati ako se radi o šteti uzrokovanoj ozljedom na radu, profesionalnom bolešću ili bolešću u vezi s radom (vidi supra II 1 a).<sup>48</sup>

Konačno, brisanjem postupovne odredbe čl. 161., st. 4. PZ eliminirao bi se nelogičan i neželjen rezultat stvoren donošenjem te odredbe, a to je suđenje trgovačkih sudova u sporovima koji nemaju veze s brodom i u kojima se ne primjenjuju pomorski propisi. Bez te specijalne odredbe, ponovo bi se osnažili relevantni propisi ZOS.<sup>49</sup>

### Summary

The author analyses Croatian legal provisions in the matter of liability of the shipowner for the death and physical injury of crewmembers. The Croatian Maritime Code emphasises the liability of the shipowner on base of presumed negligence or strict liability. Finally the Maritime Code is in conformity with the relevant Croatian provisions in the matter of the principal's liability for death and physical injuries of his employees contained in the Law of Civil Obligation, Work Act and Protection a Work Act. This section of legal rules is analyzed *de lege lata* and *de lege ferenda*.

<sup>47</sup> Vidi str. 13 obrazloženja Prijedloga Pomorskog zakonika

<sup>48</sup> "Danas opće usvojeni egzoneracioni razlozi u kauzalnoj odgovornosti... čine razliku između odgovornosti na temelju kauzaliteta i krivnje minimalnom. Ta se razlika sastoji samo u tome što se kod kauzaliteta odgovara za slučaj za koji se kod krivnje ne odgovara" - tako Branko Jakaša: *Nekoliko pogleda na temelj imovinsko-pravne odgovornosti*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, br. 2 - 3, 1977., str. 141.

<sup>49</sup> Usput napominjemo da i sam ZOS sadrži neka apsurdna rješenja, jer npr. iz čl. 19, toč. 1. b proizlazi da putnik mora ostvarivati svoj odštetni zahtjev iz osnove tjelesne ozljede pred općinskim sudom, dok štetu zbog gubitka prtljage (nastalu u istoj pomorskoj nezgodi) mora utužiti pred trgovačkim sudom - vidi Stanković, o.c., str. 219.